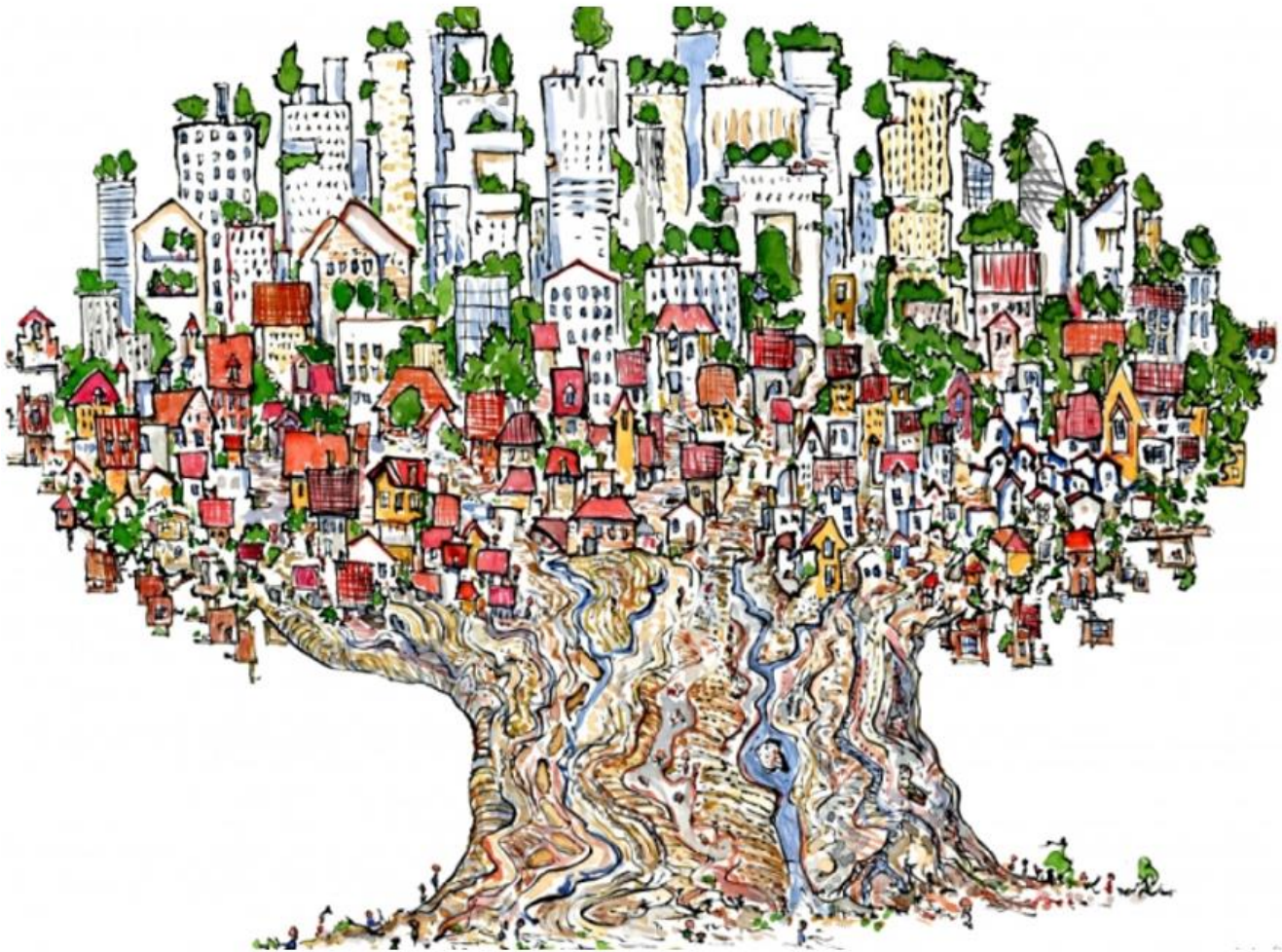

Handboek voor actieve burgers

*Stappen voor het opzetten van een gemeenschappelijk voedselbos
in je eigen buurt*

FritsAhlefeldt.com

Stop met bomen*. Ga aan de slag. In jouw éigen buurt.

*Bomen: Het langdurig en uitgebreid praten over minder belangrijke zaken

Door Heleen Verbeek

Inhoud van dit handboek

	Pagina
Een voedselbos	4
De zes stappen voor het opzetten van een voedselbos in en voor de buurt	5
Idee	6
Draagvlak	8
Plan	9
Locatie keuze	10
Biodiversiteit in je voedselbos	11
Water in je voedselbos	11
Geld	12
Uitvoering	13
Beheer	14
De oogst	14
Bijlagen	15

Afbeelding 1 Voedselpark Beek

Dit handboek is ontstaan naar aanleiding van het schrijven van de scriptie *'Communal forest gardens in urban environments in the Netherlands, an analysis of the benefits and succes factors'* in opdracht van Waterschap Limburg. In dit handboek zijn enkele resultaten beknopt vertaald in concrete stappen en adviezen voor actieve burgers. Voor burgers die het heft in eigen handen nemen en willen zorgen voor een leefbare en gezonde buurt en daarmee ook voor een leefbare wereld, voor nu en in de toekomst. Voor het schrijven van de scriptie zijn onder andere negen -veelal- (semi) openbare stedelijke voedselbossen in Nederland bezocht en is uitgebreid gesproken met de initiatiefnemers of coördinatoren van de locatie.

Afbeelding 2 Toegangspoort voedselbos De Overtuin, Rotterdam

Een voedselbos

In voedselbossen wordt voedselproductie met natuur gecombineerd. Het is een biodivers systeem dat ook nog eens voor ons voedsel zorgt. Een voedselbos is een door mensen gecreëerde plantengemeenschap (planten, bomen en struiken) met een extreem hoog aantal eetbare soorten. Je probeert de principes van een natuurlijk bos te imiteren. Door goede plantgemeenschappen te creëren en het aanplanten van verschillende lagen (4 tot 7 lagen) maak je optimaal gebruik van de wederzijdse voordelen van planten en de ruimte die je hebt. De biodiversiteit, (ecologische) veerkracht en productiviteit (biomassa en voedsel) van een voedselbos zijn hoog. Een voedselbos is zelfvoorzienend en klimaatbestendig. Een goed functionerend voedselbos levert een aanzienlijke opbrengst per hectare.

De zeven lagen van een voedselbos

1. Kroonlaag (climax bomen) bestaande uit originele en aangeplante grote bomen
2. Lage bomen bestaande uit kleinere fruitbomen of halfstam fruitbomen
3. Struiklaag van fruit- en bessenstruiken
4. Kruidlaag van meerjarige groenten en kruiden
5. Bodembedekkers, een laag van planten die zich horizontaal verspreiden
6. Ondergrondse laag of wortellaag van planten die wortels of knollen produceren
7. Klimmers, een verticale laag van klimmende planten

Afbeelding 3 De zeven lagen van een voedselbos (www.voedselbos.eu)

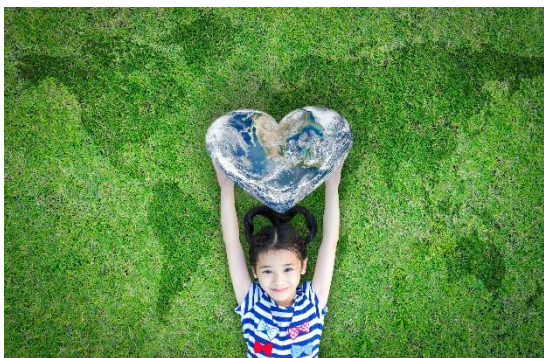

Afbeelding 4 Voedselpark Beek

De zes stappen voor het opzetten van een voedselbos in de buurt

Om tot een overzichtelijk document te komen, is het handboek opgedeeld in zes stappen die nodig zijn voor het opzetten van een gemeenschappelijk groen burgerinitiatief zoals een voedselbos. Bij iedere stap is een toelichting gegeven gebaseerd op ervaringen van verschillende voedselbosinitiatieven in het land. Bij iedere stap staat een korte maar duidelijke beschrijving en wordt ook doorverwezen naar andere nuttige bronnen. Echter, geen project is hetzelfde en er bestaat geen blauwdruk, maar we kunnen natuurlijk wel van elkaar leren.

1. Idee

2. Draagvlak

3. Plan

4. Geld

5. Uitvoering

6. Beheer

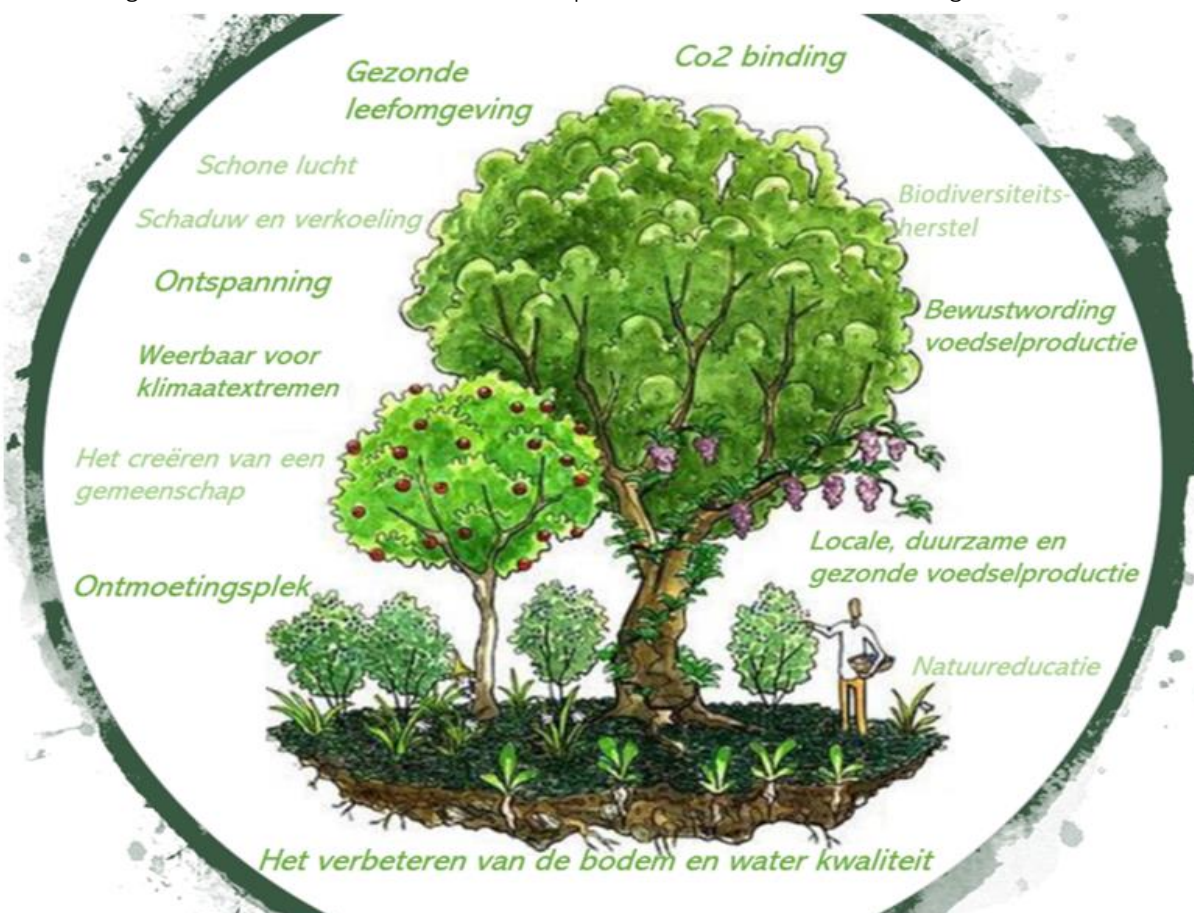

1. Idee

Natuur en groen in je omgeving hebben veel voordelen voor zowel mens en dier; het zorgt voor een gezonde leefomgeving voor ons allemaal. Het is natuurlijk extra leuk als je ook voedsel kunt verbouwen in je eigen buurt terwijl je de natuur een groot deel van het werk laat doen. Samen voedsel verbouwen en zorgdragen voor een gezonde leefomgeving brengt buurtbewoners bij elkaar. Kortom, hoe mooi zou het zijn om een plek te creëren waar je elkaar kunt ontmoeten en samen kunt genieten

van en leren over gezond en duurzaam voedsel? De wereld -en zeker het stedelijk gebied- kent steeds minder groen en de biodiversiteit neemt drastisch af. Steeds meer mensen gaan in stedelijk gebied wonen waardoor een grotere afstand ontstaat tussen voedselproductie en natuur in het buitengebied.

Afbeelding 5 Voordelen van een voedselbos in de buurt

Nederland kent al veel verschillende voedselbosprojecten en er komen er steeds meer bij. Het is goed om van elkaar te leren en bestaande voedselbossen te bezoeken. In het boek van Madelon Oostwoud staan achttien voedselbossen -ook in de stad- beschreven. Woon je in (of in de buurt van) Brabant dan is het interessant om op de website van de Brabantse Milieu Federatie te kijken. Hier staan vrijwel alle voedselbossen specifiek in de provincie Brabant beschreven:

<https://www.brabantsemilieufederatie.nl/voedselbossen/kaart/>. Ook zijn op www.voedselbosbouw.org verschillende voedselbos projecten in Nederland weergegeven.

Pionieren met voedselbossen in Rotterdam

Max de Corte www.moestuיןman.nl

Max is zo'n negen jaar geleden begonnen met het aanleggen een buurtmoestuin, en zich vervolgens in permacultuur¹ gaan verdiepen. Hierdoor kwam hij in aanraking met voedselbossen, een concept dat hij beschrijft als een ultiem kloppend systeem. Hij heeft als ondernemer 17 voedselbossen in de stad Rotterdam aangelegd. Onder andere bij verzorgingstehuizen, in een openbaar park, in het arboretum, en bij scholen. Omdat voedselbossen nog in de pioniersfase zitten ben je volgens Max nog erg afhankelijk van de willekeur van ambtenaren. Je kunt met voedselbosinitiatieven tegen een muur op lopen, of je krijgt een warm welkom. De voedselbossen die Max nu aanlegt, hebben het algemeen doel om kennis en ervaring op te doen, maar uiteindelijk moet het voedselbos ook productie opleveren.

Volgens Max is er niet één juiste methode om een voedselbos te ontwerpen of te onderhouden, maar het gaat wel om het begrijpen van het holistische systeem dat er achter zit. Wil een bezoeker het concept begrijpen en waarderen, dan is

toelichting over wat een voedselbos inhoudt noodzakelijk om vooroordelen tegen te gaan. De meeste mensen vinden het mooi, maar soms krijgt Max te horen dat 'het er niet zo netjes uit ziet' en het lijkt alsof er niks gebeurt. Echter, als je het dan uitlegt vinden de mensen het vaak zeer interessant en krijgen ze er gaandeweg meer waardering en begrip voor.

Afbeelding 6 Voedselbos Kralingen in Rotterdam

Een voedselbos of eetbare bostuin?

Het is belangrijk dat we begrippen niet met elkaar verwarren.

Kenmerken van een voedselbos volgens de Green Deal voedselbossen

- een door mensen ontworpen productief ecosysteem naar het voorbeeld van een natuurlijk bos, met een hoge diversiteit aan meerjarige en of houtige soorten, waarvan delen voor de mens als voedsel dienen
- aanwezigheid van een kruinlaag van hogere bomen
- aanwezigheid van minimaal 3 van de andere niches of vegetatielagen
- een oppervlakte van minimaal 0,5 hectare in een ecologisch rijke omgeving

Eetbare bostuin

Voldoet de locatie niet aan bovenstaande voorwaarden omdat deze bijvoorbeeld kleiner is dan 0,5ha of je hebt geen kruinlaag, dan spreek je niet van een voedselbos maar bijvoorbeeld van een eetbare bostuin of een voedselpark.

¹ Permacultuur gaat over het ontwerpen van een duurzame leefomgeving. Een basisprincipe van de permacultuur is om met de natuur mee te werken en zo te zorgen voor een ecologisch gezonde leefomgeving, voedselproductie en watersystemen. Iets waar een (gemeenschappelijk) voedselbosproject perfect bij aansluit.

2. Draagvlak

Het vinden van medestanders en zorgdragers is een belangrijke stap: met een team kom je veel verder dan alleen. Daarnaast is het nodig om draagvlak voor je initiatief aan te tonen wanneer je in de publieke ruimte aan de slag gaat. Ga bijvoorbeeld eerst naar een wijkcomité of dorpsraad en vraag om advies. Overweeg om samen te werken met een gemeente, omdat zij veel openbare ruimte in de stad in bezit heeft maar denk ook aan zorginstellingen, woningcorporaties, particuliere grondeigenaren, scholen of een waterschap. De gemeente houdt vaak een bepaalde procedure aan. Ga na waar de behoeftes en belangen liggen van verschillende partijen (zie bijlagen).

Het wordt aangeraden proactief te werk te gaan, hiervoor moet je ten eerste je eigen doelen duidelijk hebben en deze in gedachten houden tijdens het proces. Ten tweede moet je ook gebruik maken van de situatie waar in je je bevindt en moet het project aansluiting vinden bij doelen van de andere belanghebbenden en betrokken partijen.

Ook zijn er steeds meer (regionale) ondersteunende organisaties die jouw initiatief met de nodige informatie en hun netwerk kunnen helpen, zoals:

- De Stichting Limburgse Voedselbosbrigade;
- De natuur- en milieufederatie in jouw provincie. Erg actief zijn:

Voedselbos te midden van de gemeenschap

Marjolein Lommen, initiatiefneemster Voedselbos Velden
www.facebook.com/VeldensVoedsel/

Wil je een gemeenschappelijk voedselbos te midden van de gemeenschap tot een succes maken, dan zul je moeten samenwerken met verschillende partijen. Een voedselbosproject sluit bij veel aspecten in de stad aan, dus dan moet per setting gekeken worden wat op die specifieke locatie passende partijen zijn om mee samen te werken. Maar blijf vooral trouw aan de door jou gestelde doelen. Actief toenadering zoeken tot de buurt is ook een belangrijk aspect geweest voor het slagen van het voedselbos in Velden. Omwonenden zijn een erg waardevolle partner, volgens Marjolein. Er worden buurtavonden georganiseerd door het voedselbosbestuur waarin buurtbewoners op de hoogte worden gehouden van de ontwikkelingen en ze tevens inspraak in deze ontwikkelingen hebben. Het project probeert hier een positieve betrokkenheid mee te bereiken, als ook het vroegtijdig opvangen van signalen. Bepaalde negativiteit kun je echter niet uitsluiten en je zult met alle ontwikkelingen voor- en tegenstanders houden. Het duurt natuurlijk ook even voordat je letterlijk en figuurlijk de vruchten ervan kunt plukken.

Afbeelding 7 aanplant voedselbos Velden

- <https://www.fmf.frl/nieuws/noordelijke-natuur-en-milieufederaties-richten-werkplaats-voedselbossen-op-2/> en - <https://www.brabantsemilieufederatie.nl>
- In 't Holt in Overloon;
- Het Rotterdam Forest Garden Network (RFGN);
- Stichting Het Eibernet;
- Stichting Voedselbossen Noord Nederland;
- op Openbare groep Voedselbossen op Facebook wordt veel informatie gedeeld en kun je vragen stellen, en
- Voedselbosbouw.org en voedseluthetbos.nl tenslotte zijn zeer informatief.

3. Plan

De uitwerking van het project is afhankelijk van de locatie en het doel van je initiatief. Probeer met partijen in je omgeving met wie je samenwerkt een

Het recht om je gemeente uit te dagen

In veel Nederlandse gemeenten bestaat de mogelijkheid dat een groep (georganiseerde) bewoners taken van gemeenten kunnen overnemen als zij denken dat het anders, beter, slimmer en/of goedkoper kan. Kijk voor meer informatie op: <https://vng.nl/right-to-challenge-rtc>

passend ontwerp te maken voor de locatie. Om te komen tot een goed ontwerp kan het nodig zijn om een expert om advies te vragen. Er zijn al verschillende boeken en online te downloaden handboeken over het ontwerpen van een voedselbos. De volgende naslagwerken zijn onder andere aan te raden bij het ontwerpen van een voedselbos:

- Martin Crawford – Creating a forest garden; nu ook vertaald in het Nederlands genaamd: Praktisch Handboek Voedselbossen Ontwerp, aanleg en onderhoud van een eetbare bostuin;
- Dave Jack en Eric Toensmeier – Edible forest gardens (2 volumes); voor verdiepende informatie;
- Madelon Oostwoud – Voedselbossen, inspiratie voor ontwerp en beheer;
- Anastasia Limareva – Basis Handboek aanleg en beheer van Voedselbossen
<https://drive.google.com/file/d/0BznRIYxROGnLa0hLUWpWUnNTZzA/view>

Afbeelding 8 Voedselpark Kralingen

In een voedselbos is volgens voedselbos-ontwerper Xavier San Giorgi (<http://foodforestry-development.nl/>) altijd sprake van drie aspecten: de sociale aspecten, de natuuraspecten (zelfvoorzienend systeem) en voedselproductie-aspecten. Het ontwerp van je voedselbos is afhankelijk van je locatie en het doel dat je beoogt. Daarom ziet ieder voedselbos er anders uit en kun je een ontwerp niet zomaar kopiëren. Een voedselbos in een buurt legt waarschijnlijk meer nadruk op de sociale aspecten dan een voedselbos bedoeld voor veel productie.

Natuurlijke aspecten

zorgen voor bijen- en vlinderplanten, grote diversiteit aan plantensoorten, bodemverbeterende planten, helofyten, het hebben van een bloesemboog, stikstofbinders, en het zorgen voor verschillende biotopen voor planten en dieren (bijvoorbeeld een poel).

Sociale aspecten

ontmoetingsplaats, bankjes, overdekking, toegankelijke paden, bordjes bij planten, een buitenkeuken, oude lokale fruitrassen, in verbinding met de omgeving, een vlinder boven water, een informatiebord, het organiseren van activiteiten, en rondleidingen.

Voedselproductie-aspecten

Zorg voor goed producerende rassen, zorg voor lekkere soorten, het hebben van oogst in verschillende seizoenen, de houdbaarheid van de oogst, en het delen van stekjes en plantjes.

Locatiekeuze

Er zijn verschillende aspecten van belang bij het kiezen van de locatie voor een voedselbos in je buurt. Allereerst moet je inzicht hebben in het bestemmingsplan van de gemeente. Ook haar omgevingsplannen zijn van betekenis voor het waarborgen van het project op langere termijn. Daarnaast zullen gemeenten vaak als voorwaarde stellen dat er voldoende draagvlak moet zijn voor het initiatief. Licht de buurt daarom tijdig in en geef zo'n volledig mogelijk beeld van het plan aan buurtbewoners. Ook zijn factoren als het aantal zonuren en bodem kwaliteit (de bodem mag natuurlijk niet vervuild zijn) belangrijk. Het kan verschillende voordelen hebben om een gemeenschappelijk voedselbosproject op te zetten dichtbij een school. Zo kun je kinderen betrekken bij het project en zorgen dat ze al op jonge leeftijd leren over de natuur en het verbouwen van voedsel. Ook zijn kinderen vaak snel enthousiast en ze brengen dit enthousiasme mee naar huis waardoor ouders ook interesse tonen, met als gevolg dat geleidelijk aan steeds meer mensen betrokken raken bij het project.

Indien rekening gehouden wordt met het veranderende klimaat kan dit zorgen voor extra steun vanuit een gemeente. Er bestaat een Klimateffectatlas waarin kaarten beschikbaar zijn over de verschillende opgaven zoals hittestress, wateroverlast en droogte (<http://www.klimateffectatlas.nl/nl/>). Een voedselbos kan

Bloesemboog in je voedselbos

Januari	forsythia, hazelaar, toverhazelaar
Februari	gele kornoelje, winterakoniet
Maart	krokus, prunus, vogelkers, zoete kers, sleedoorn
April	brem
Mei	framboos, bessen, aardbei, bosaardbei
Juni	vele kruiden, zoals kruipijm en venkel
Juli	vele kruiden, zoals dropplant, zonnehoed, ijzerhard, majoraan, citroenmelisse, lavendel
Augustus	vele kruiden en heide
September	kruiden als bernagie, majoraan, en klimop
Oktober	bosaster, venkel, kaal knopkruid
November	fuchsia, nabloeit klimop

Uit: Voedselbos door Madelon Oostwoud

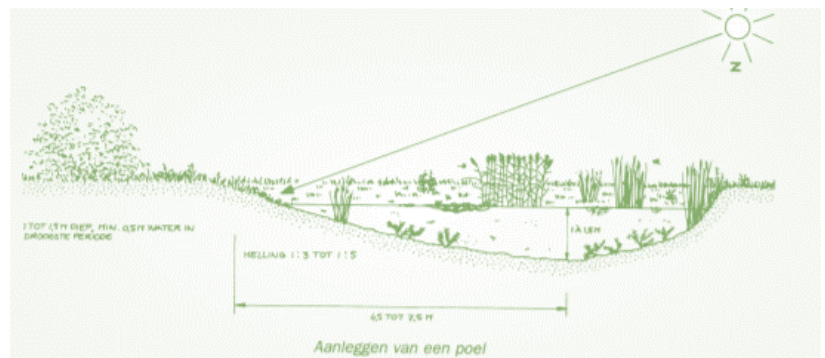
bijvoorbeeld uitkomst bieden voor gebieden met wateroverlast en hittestress door het hoge waterbergende vermogen van de bodem. Daarnaast zijn bomen uiterst effectief om voor verkoeling te zorgen in een warme zomer. Het ontwerp en de locatie zijn erg afhankelijk van elkaar. Betrek je omgeving bij het maken van een ontwerp en neem de wensen uit de buurt zo veel mogelijk mee.

Biodiversiteit in je voedselbos

Een voedselbos kan een mooi en biodivers stukje natuur opleveren voor je omgeving. Iets wat noodzakelijk is, want de biodiversiteit wereldwijd en óók in Nederland loopt drastisch terug. Dieren, waaronder insecten, hebben direct nut voor de ontwikkeling en productie van het voedselbos. Om hier rekening mee te houden kun je een poel kunnen aanbrengen op het terrein, een oude boomstam (ook leuk als speelelement voor kinderen) plaatsen, en zorgen voor een lange bloesemboog. Een lange bloesemboog betekent zolang mogelijk genieten van bloeiende planten. Van vroeg in het voorjaar tot laat in het najaar.

Water in je voedselbos

Een waterelement is een voortplantingsplaats voor amfibieën, vissen, libellen en andere insecten. Daarnaast biedt het een voedsel-, drink- en badplaats voor (jonge) vogels en zoogdieren, zoals vleermuizen. Door een verlaging aan te brengen (een wadi) in je voedselbos kun je er voor zorgen dat bij veel neerslag extra water tijdelijk op het terrein opgevangen kan worden, zodat wateroverlast in de buurt voorkomen wordt (check: klimaatetectatlas.nl). Je bent extra goed bezig als je regenwater van de nabij gelegen gebouwen of straten weet af te koppelen van het riool en het in het waterelement van je voedselbos laat stromen. Door afkoppelen wordt de verdroging van je terrein beperkt en het voorkomt het overstorten van rioolstelsels.

Afbeelding 9 Het gunstig aanleggen van een poel voor verschillende diersoorten (SBNL, 2004)

Afbeelding 10 Bijenhotel in voedselbos Vlaardingen

4. Geld

Een niet onbelangrijke stap is inzicht krijgen in de nodige kosten en het maken van een begroting. De Stichting Voedselbosbouw NL gaat uit van een totaalprijs van 30.000 euro per hectare. Dit kan uiteraard erg verschillen. Investeren in goed plantgoed is het devies; het is veelal een eenmalige investering voor de lange termijn. Enkele fondsen waar je een aanvraag zou kunnen doen voor financiële ondersteuning voor een dergelijk initiatief zijn:

- <https://www.kernmetpit.nl>; jaarprogramma met begeleiding voor burger initiatieven en kans op een (hogere) financiële bijdrage (als je winnaar van je provincie of het land -wordt)
- <https://www.oranjefonds.nl/>
- <https://www.doen.nl/home.htm>
- <https://voorjebuurt.nl/nl/pages/zowerkthet>
- <https://www.vsbfonds.nl/mens-maatschappij>
- <https://hegenlandschap.nl/boomplantprogramma/>; delen jaarlijks plantmateriaal uit, ook geschikt voor voedselbossen.
- <https://www.burendag.nl/over-burendag>; jaarlijks terugkerend evenement (4de zaterdag van september), dat vergoeding verstrekt voor het organiseren van een buurtactiviteit, bijvoorbeeld het maken van een bijenhotel, levende wilgenhut of het maken van een mooie ontmoetingsplek in je voedselbos. Gemeentes stellen vaak potjes ter beschikking om burgerinitiatieven, die bijdragen aan de leefbaarheid van de gemeenschap, financieel te ondersteunen.

Afbeelding 11 Asimina (pawpaw) in de Dörperwei, Velden

5. Uitvoering

Het aanplanten van het voedselbos biedt een mooie kans om mensen uit de buurt en andere geïnteresseerden uit te nodigen voor de opening van het project. De mensen zelf een boom laten planten geeft een positieve verbinding met het voedselbos.

Een effectieve organisatiestructuur en proactief werken is cruciaal voor het succes van je project. Net als de bomen en planten die je aanplant in het voedselbos, heeft de groep mensen die betrokken is bij het project ook tijd nodig om tot een goed werkende structuur en samenwerking te komen; geef dit tijd en aandacht.

Samenwerken met verschillende groepen mensen en met andere stadslandbouw- en voedselbosprojecten kan veel vruchtbare en positieve input en mogelijkheden bieden.

De uitvoering en het beheer doe je samen. Hiervoor moet je zorgen voor een groep welwillende mensen die samen een *community* vormt. Om dit te bereiken, worden verschillende suggesties gedaan:

1) *Lidmaatschap* - De deelnemers moeten het gevoel hebben ergens bij te horen. Leden maken deel uit van het voedselbos in de buurt, waar ze hun energie en tijd investeren in de ontwikkeling van het project.

2) *Invloed* - Leden hebben het gevoel dat ze een bepaalde invloed hebben op de gemeenschap en dat de gemeenschap invloed op hen heeft. Wat betreft bostuinieren betekent dit dat de leden een actieve rol kunnen spelen in verschillende taken van het beheer van het voedselbos.

3) *Integratie en vervulling van behoeften* - Dit betekent dat leden door deel te nemen en lid te worden van een gemeenschappelijk voedselbos, ontvangen wat ze willen bereiken door mee te doen. Dit kan bestaan uit het leren over voedselbossen of het ontmoeten van anderen om hun gemeenschappelijke interesse te delen.

4) *Deel emotionele verbindingen* - Zorg dat er sociale en verbindende activiteiten worden georganiseerd, zoals een *potluck lunch*.

Afbeelding 12 Wadi graven op locatie voedselbos Velden

Vrij vertaald uit *Forest Garden Archetypes* van Candela Vargas Poveda

6. Beheer

Een goed ontworpen voedselbos heeft relatief weinig onderhoud nodig, maar wanneer je te midden van een gemeenschap een voedselbos aanplant is het aan te raden de perceptie en behoefte van de buurt mee te nemen betreffende de mate van het onderhoud. Vaak zijn mensen gewend dat openbaar groen tamelijk ‘netjes’ onderhouden wordt. Een openbaar voedselbos wordt minder snel geaccepteerd wanneer het in de ogen van de buurt een zootje is. Houd hier dus rekening mee.

Ga na of samenwerking mogelijk is met de gemeente waarin sommige aspecten van het onderhoud gedaan kunnen worden door het groenbeheer van de gemeente. Maak hier dan duidelijke afspraken over.

Daarnaast kun je regelmatig werkdagen organiseren waar buurtbewoners en andere vrijwilligers aan kunnen deelnemen.

De oogst

Uiteindelijk hoop je te kunnen oogsten uit het voedselbos. Het is nuttig om er vooraf over na te denken door wie het gedaan zal worden en hoe de oogst verdeeld wordt. Wanneer het gaat over een openbare locatie zullen mensen willen proeven. Het is goed om via een informatiebord duidelijk te maken dat het niet de bedoeling is dat alles wordt leeg geplukt maar dat er wél geproefd mag worden bijvoorbeeld. Zie hier beneden een informatie bord van een openbaar voedselpark in Beek.

Afbeelding 13 Informatie bordje voedselpark Beek

Bijlagen

Stappen samenwerking met gemeente voor een voedselbos in de openbare ruimte

1. Kenbaar maken initiatief

Het is als initiatiefnemers belangrijk om jezelf kenbaar te maken bij de gemeente. Bij voorkeur bestaat het initiatief uit een groep zodat continuïteit is geborgd en werk kan worden verdeeld. De gemeente verwacht dat de initiatiefnemer zelf veel werk verzet. Maak bij de gemeente kenbaar wat het doel is van het initiatief, hoe ver je er mee bent, wat je zelf wilt doen en waar de gemeente je bij kan helpen. Het kan voorkomen dat je met meerdere mensen of meerdere keren op gesprek moet gaan om het project voldoende scherp te krijgen.

2. Bespreken randvoorwaarden

Het is belangrijk om met de gemeente randvoorwaarden te bespreken voordat je aan de slag gaat met het uitwerken van het plan. Dit voorkomt teleurstelling achteraf. Praat over de locatie, eigendommen, financiën, is het voedselbos openbaar of niet, wie is het aanspreekpunt bij de initiatiefnemer, komt er een stichting of een ander rechtspersoon enzovoorts.

3. Locatiekeuze

De initiatiefnemers zijn zelf aan zet om te komen tot een geschikte locatie. Het is aan te raden om vooraf wel met de gemeente randvoorwaarden af te spreken. Waar willen beiden partijen wel een voedselbos, en waar niet. Zoek je op eigendommen van de gemeente, vraag dan of je kunt inzien welke locaties eigendom zijn van de gemeente. Vaak is dit de openbare ruimte. Indien je locaties op het oog hebt kun je deze afstemmen met de gemeente. Indien je samen overeenstemming bereikt is draagvlak van de buurt belangrijk. Dat organiseer je ook zelf als initiatiefnemer.

Locatie eigendom/overdracht

Het is vanzelfsprekend van belang om te weten of je als initiatiefnemer de grond in eigendom wilt krijgen, wilt huren enzovoorts. Praat hier ook vroeg over met de gemeente en bespreek wanneer overdracht of een huur/pachtcontract aan de orde is.

4. Bestemmingsplan check

Vergunningen zijn afhankelijk van welke werkzaamheden je op welke locatie uitvoert. Op het Omgevingsloket online (<https://www.omgevingsloket.nl/>) kun je een inschatting maken welke vergunningen je nodig hebt. Ook kun je de gemeente om advies vragen.

5. Maken van ontwerp

Heb je voldoende draagvlak in de buurt, bij de grondeigenaar en heb je consensus over het initiatief, dan kun je zelf een ontwerp gaan maken. Stem het ontwerp zorgvuldig af met de gemeente en met de buurt.

6. Definitieve controle vergunningen

Op basis van het laatste ontwerp kun je bekijken of er vergunningen noodzakelijk zijn. Let op, het is gebruikelijk om bij de vergunningen een bezwaartermijn af te wachten. Dat is in veel gevallen 6 tot 8 weken na het afgeven van de vergunning.

7. *Beheerplan*

Beheerplan maken, stem verantwoordelijkheden voor het beheer af met de gemeente. Indien je als initiatiefnemer het perceel huurt/koopt of zelfs volledig afschermt is het gebruikelijk om alle werkzaamheden daarbinnen zelf uit te voeren.

Door Joep Ewalds - gemeente Roermond

Stakeholders	Reden voor steun voedselbosproject en de behoeften van de belanghebbenden	Manieren om initiatief te ondersteunen	Beperkingen en opmerkingen
Provincie	○ Past binnen verschillende focusgebieden en beleid, maar heeft gemeentes of tussenpartijen (bijvoorbeeld IVN) nodig om dergelijke projecten te implementeren in de stad	○ Financiële ondersteuning voor tussenpartijen ○ Maakt strategische ontwikkelkaders voor gemeentes	○ Heeft geen directe invloed op stedelijke ontwikkeling ○ Zal burgers niet direct helpen met het opzetten van dergelijke initiatieven
Waterschap	○ Zet zich in voor schoon en voldoende water en het voorkomen van overstromingen ○ Medeverantwoordelijk om klimaatadaptieve ruimtelijke interventies uit te voeren	○ Werkt nauw samen met gemeentes (agenderen) ○ Heeft nuttige kennis en netwerk ○ Heeft grond in bezit maar bijna niet in de stad (in stadsranden en landelijke gebieden)	○ Over het algemeen geen directe invloed op stedelijke ontwikkeling ○ Geen beleid met betrekking tot burgerinitiatieven ○ Kijk naar meekoppelkansen waardoor project direct aansluit bij de opgaven van Waterschap (bij knelpunt of samen met wateropvangelementen; check: gemeentelijke rioleringsplannen)
Gemeente	○ Zorgt voor en onderhoudt een schone en gezonde leefomgeving ○ Verantwoordelijk voor de stedelijke ruimtelijke ordening en het onderhouden van de publieke ruimte ○ Eerstverantwoordelijk om klimaatadaptieve interventies in openbare ruimte uit te voeren ○ Veel gemeentes hebben de volgende aandachtspunten (check de beleidsnota's van jouw gemeente): -Sociale cohesie, burgerparticipatie, inclusieve samenleving;	○ Bezit veel grond in de publieke ruimte ○ Mogelijkheid om dergelijke initiatieven/projecten te initiëren of te faciliteren ○ Mogelijkheid geld ter beschikking te stellen voor burgerinitiatieven	○ Het wordt vaak als een uitdaging gezien om integrale zaken (zoals een voedselbos) met een gemeente te kunnen realiseren (afhankelijk van de gemeente) omdat ze vaak zaken sectoraal benaderen ○ Probeer met één aanspreekpunt te werken bij de gemeente, anders vaak een lang proces ○ Kennis nodig over het functioneren van het gemeentelijk apparaat

	- Klimaatbeleid en klimaatdoelen en - Verbeteren van de publieke gezondheid		o Voedselbossen zijn vaak nog onbekend bij ambtenaren, daarom moet er meestal eerst informatie gedeeld worden (kan sceptisch ontvangen worden)
Bewoners	- o Belang bij groene en gezonde omgeving - o Stijging van woningwaarde bij groene omgeving - o Locatie om buurtgenoten te ontmoeten - o Lokale en gezonde voedselproductie in de buurt Behoeftes: -Locatie moet onderhouden worden, begrijpelijk en veilig zijn -Mogelijkheid om wensen en ideeën in te brengen	- o Positief betrokken zijn - o Input leveren voor ontwerp - o Kunnen vrijwilliger en of lid worden - o Kunnen toezicht houden op het voedselbos	- o Betrek vroegtijdig de burgers in het proces - o Neem bezorgdheid en belangstelling serieus - o Bij niet kunnen voldoen aan de verwachtingen: wees open en geef uitleg
Ondersteunde organisaties	- o Past in de doelstelling en agenda - o Intrinsiek gemotiveerd om te helpen	- o Kunnen relevant netwerk met je delen - o Kunnen bekendheid aan je initiatief geven - o Kunnen ervaring en kennis met je delen	- o Ondersteuning bieden op verschillende manieren (vaak niet financieel) - o Bijna elke regio kent verschillende ondersteunende organisaties
School	- o Worden via verschillende programma's ondersteund om les te geven over gezondheid, natuur en voedselproductie Behoeftes: -Moet in het educatieprogramma passen -Moet niet te veel extra werk geven	- o Hulp bieden om een educatieprogramma op te zetten - o Bereidheid om samen te werken met het initiatief	o Scholen hebben vaak een strak curriculum en rooster en leerkrachten zijn druk wat samenwerken soms lastig maakt
Vrijwilligers/ leden	- o In contact komen met gelijkgestemde mensen - o Leren over en bijdragen aan het creëren van een gezonde leefomgeving	- o Hulp bij onderhouden van de locatie - o Proactief samenwerken - o Het leveren van ideeën en kennis	o Een community is noodzakelijk om deelnemers zich thuis te laten voelen

	○ Tegenhanger van stressvol werklevens; plek om te ontspannen ○ Gezond en lokaal voedsel ontvangen	○ Mogelijke financiële bijdragen (leden contributie)	○ Zonder actieve deelnemers weinig support
Bestuur/ kern groep	○ Intrinsiek gemotiveerd om een schone en gezonde leefomgeving te creëren Behoeft: -Een functionele en effectieve organisatiestructuur	○ Een proactieve houding ○ Legt nodige en nuttige contacten ○ Draagt bij door middel van vaardigheden en kennis om het project succesvol te maken	○ Organisatiestructuur wordt vaak niet gezien als prioriteit maar blijkt wel belangrijk te zijn (belang van organisatie structuur wordt onderschat) ○ Bij disfunctioneren van bestuur is de continuïteit in het geding ○ Bij een disbalans tussen werk en plezier loopt het project gevaar

